

DAVANT D'UNA NOVA LEGISLATURA

De tant en tant, els països necessiten aturar-se a pensar el seu futur. Aquests moments acostumen a coincidir amb situacions de crisi que posen a prova la capacitat d'una societat per repensar decisions passades, així com l'habilitat dels seus dirigents per arribar a acords que permetin abordar les diferents dimensions de la crisi i obrir una nova etapa de progrés.

Espanya va viure un d'aquests moments a finals dels setanta. En aquella ocasió va caldre partir de zero, però es va saber afrontar els canvis polítics que van permetre obrir un cicle perllongat de progrés econòmic, social i polític. Avui, de bell nou, les circumstàncies ens obliguen a aturar-nos a pensar el futur i posar a prova la nostra capacitat per arribar a acords que obrin un temps nou. Així ho expressàvem en una Opinió d'Actualitat publicada en aquestes mateixes dates fa dos anys sota el títol de *Fi de cicle. Temps nou*.

L'avantatge és que ara no cal partir de zero. Existeixen bases polítiques i econòmiques sòlides i algunes circumstàncies són favorables. D'una banda, la nostra democràcia està consolidada. La millor prova d'això és que, malgrat la intensitat de la crisi i de l'esforç social per afrontar-la, no ha sorgit un conflicte social obert, ni tampoc ha aparegut cap força política que hagi qüestionat la democràcia. Per una altra, l'economia ha iniciat una recuperació vigorosa i ha tornat a crear ocupació. L'esforç dels treballadors i de les empreses ha permès guanyar competitivitat, com ho mostren l'evolució de les exportacions i la reeixida reducció del desequilibri exterior. Com a resultat de tot això, i tot i que queda camí per recórrer, Espanya s'ha tret del damunt la síndrome de "malalt d'Europa" i està en condicions d'augmentar la seva presència en les institucions europees i la seva influència en la gestió de les polítiques de l'eurozona.

Si Espanya encerta a engegar les reformes polítiques que necessita la nostra democràcia, l'economia espanyola serà una de les més dinàmiques de la Unió Europea i el país obrirà un nou cicle llarg de creixement i de progrés social.

L'HORA DE LA POLÍTICA

La propera legislatura hauria de ser la de la reforma de la política. L'actual ha hagut de fer front, de manera prioritària, als problemes de l'ajust. Però ara és possible obrir el ventall de prioritats per dur a terme les reformes polítiques i econòmiques que són necessàries per fer front als reptes del món que ve, en el qual la globalització i la nova revolució digital porten enormes possibilitats, però també riscos.

Per aconseguir-ho, hauríem de ser capaços d'aprofitar el temps que queda fins a les properes eleccions generals per **promoure un debat públic, democràtic i plural sobre les prioritats de la propera legislatura**. Aquest debat és essencial per tres raons. La primera és que contribuirà a crear un consens ampli en la societat espanyola a favor de la reforma. La segona, que permetrà que els ciutadans puguin prendre decisions ben informades a l'hora de votar. I la tercera, que afavorirà l'esperit transaccional, la voluntat de pacte i la capacitat dels partits a l'hora d'arribar a acords que facilitin les reformes i la governabilitat.

El Cercle d'Economia se sent compromès amb aquest debat. Per a això, aquesta Opinió vol identificar alguns problemes i reptes que serveixin, primer, per a la seva discussió en la XXXI Reunió anual que tindrà lloc aquesta setmana a Sitges i posteriorment per a un debat més ampli en el qual el Cercle es compromet a anar donant la seva opinió.

Una nova cultura política de la transacció i del pacte

El temps electoral que estem vivint no és un temps electoral qualsevol. L'evidència l'havíem tingut ja en les eleccions europees i andaluses. I s'ha tornat a manifestar en les eleccions municipals i autonòmiques del proppassat cap de setmana. **Es podria dir que s'està produint una "revolució democràtica", tot entenent-la com una modificació important del sistema tradicional de partits i un canvi –si més no parcial- de la classe dirigent per la via de les urnes.** Malgrat que cal veure en quina mesura aquesta transformació es mantindrà o no en les properes eleccions generals, no hi ha dubte que hem d'afrontar aquesta transformació del sistema de partits amb consciència clara de la seva transcendència i de les seves conseqüències.

De forma immediata, aquest nou escenari polític fragmentat fa sorgir el lògic temor a la inestabilitat en la governabilitat. Però aquesta no té perquè produir-se. Els votants alhora que obren l'espectre de les seves preferències polítiques també demanen capacitat per formar coalicions de govern. D'aquí que **el gran repte immediat que tenen ara els partits serà respondre a aquesta demanda de governabilitat.**

En aquest nou escenari multipartidista, la temptació dels partits majoritaris podria ser canviar les regles electorals per garantir la ràpida formació de governs i l'estabilitat política. Sense descartar que aquesta sigui una de les reformes polítiques a plantejar en la propera legislatura, el risc ara és voler anar massa de pressa plantejant ja aquests canvis per a les eleccions generals. Un camí alternatiu és **fomentar una nova cultura política de la transacció i el pacte que garanteixi la governabilitat**, com la que existeix en altres països del nostre entorn, com és el cas d'Alemanya i Holanda, on els partits són capaços de formar coalicions estables de govern.

Un debat públic, democràtic i plural

Una via per afavorir aquesta nova cultura política de la transacció i el pacte és aprofitar el temps que queda fins a les properes eleccions per promoure, com hem dit, un debat públic, democràtic, serè i plural sobre les reformes polítiques i econòmiques que hem d'afrontar en la propera legislatura. Pensem que aquest debat és essencial per identificar quin model d'economia i quin tipus de societat desitgem per a aquest temps nou que ara s'obre.

Per a això, les propostes dels partits han de ser menys retòriques i molt més rigoroses. **El debat polític s'ha basat fins ara en la denúncia, l'acusació recíproca i les referències genèriques a la regeneració política.** Però sense presentar propostes concretes sobre les reformes polítiques per a l'eradicació de la corrupció, la reforma de l'Estat Autònic, la reforma de les Administracions Públiques o els canvis institucionals i legals necessaris per democratitzar el funcionament intern dels partits i per permetre que les preferències del conjunt de la societat siguin preses en consideració, tant en els mecanismes d'elecció de representants polítics com en el procés d'elaboració de les polítiques públiques.

Alhora és necessari també introduir en aquest debat les qüestions econòmiques. Necessitem conèixer les propostes dels diferents partits que aspiren a formar govern sobre quatre grans objectius: garantir l'estabilitat macroeconòmica; millorar l'eficiència en l'assignació dels recursos; fomentar la productivitat i el creixement; i donar major eficàcia i equitat a l'Estat de Benestar mitjançant, d'una banda, una reforma fiscal que millori la seva eficàcia recaptatòria i la seva equitat i, per una altra, una reorientació de les prioritats i de la gestió de la despesa pública. Tot això, respectant el consens existent en la societat espanyola sobre el manteniment de l'Estat del Benestar i la preocupació per la redistribució i la igualtat d'oportunitats.

L'IMPORTANT I L'URGENT

En aquest sentit, els propers mesos haurien de servir per fixar els grans reptes que cal abordar en la propera legislatura. Des del Cercle, els concretem en les tres dimensions -econòmica, política i social- de la sortida de la crisi:

Consolidar la recuperació econòmica i la creació d'ocupació, continuant amb les reformes econòmiques necessàries per enfortir un model d'economia innovadora, dinàmica i competitiva, capaç de generar un creixement econòmic sa, sostingut i inclusiu, en el sentit d'oferir oportunitats per a tots, especialment per als més joves.

Millorar el funcionament de la nostra democràcia representativa i de les Administracions Públiques, mitjançant les reformes polítiques que permetin un funcionament més transparent, professional i eficient de les institucions, inclosos els partits polítics, de manera que en la formació de polítiques públiques es recullin millor l'interès general i les preferències i aspiracions dels ciutadans.

Fer que els beneficis de la recuperació arribin a tots els sectors de la societat, especialment a aquells que més han sofert els costos de la crisi, la pèrdua d'ingressos i d'oportunitats.

Però una cosa són els reptes i una altra les prioritats a l'hora de perseguir-los. Al nostre judici, **les prioritats han d'anar de l'urgent a l'important**. L'important, com ja hem assenyalat són les reformes polítiques, però **l'urgent és deturar la crisi social que podria produir-se si no es fa front al malestar que deixa la crisi**. Aquesta hauria de ser la prioritat de tots els governs.

Risc de crisi social

L'impacte social de la crisi ha estat a Espanya més intens que en la majoria de països de la Unió Europea i de l'OCDE. L'elevat atur estructural, l'aparició del treballador pobre, les llars sense ingressos, l'augment de la pobresa de nens i joves, la dificultat per a l'emancipació dels joves que han de romandre fins a edats avançades en la llar dels pares, la manca d'oportunitats i d'expectatives de millora per a molts d'ells és una realitat que una societat decent i una economia desenvolupada com la nostra no pot tolerar ni permetre. Les polítiques i les accions de tots els governs han de respondre a aquesta prioritat. Però també la societat té responsabilitat a l'hora de respondre a aquesta emergència. La seva resposta ha estat generosa, però encara no és suficient, perquè les necessitats socials segueixen augmentant.

Fins ara aquesta situació no ha explotat. Però cal tenir en compte que les crisis socials acostumen a sorgir no quan la crisi econòmica és més intensa, sinó quan s'inicia la recuperació. De no ser deturada, podria aparèixer una fractura social dolorosa, duradora i profundament desestabilitzadora.

La recuperació econòmica per si sola no podrà resoldre aquesta emergència social. Són necessàries polítiques específiques. D'una banda, polítiques orientades a ajudar a les llars sense ingressos, als treballadors pobres, i per incentivar l'ocupació i incorporar als treballadors de l'economia informal. D'altra, programes específics d'ocupació orientats a persones amb baixa qualificació i en risc de quedar en l'atur de llarga durada. Programes d'aquest tipus han estat proposats sense trobar el més mínim ressò en els poders públics, en cap dels nivells de l'Administració. A més, cal fomentat la igualtat d'oportunitats per als més joves a través de l'educació i la formació professional.

Cridar l'atenció dels governs sobre aquesta emergència social no implica desconèixer que, en un horitzó de termini mitjà, els problemes d'ocupació i d'ingressos de les llars han de ser afrontats en el marc **d'un millor repartiment de responsabilitats entre empreses, Estat i la pròpia societat**, amb un millor equilibri entre drets i deures i responsabilitats de cadascun.

Malestar amb la política

En la societat espanyola existeix un intens i profund malestar que s'alimenta, d'una banda, de la crisi social a la qual acabem de fer referència i, d'una altra, del dany moral que ha fet la corrupció i el mal funcionament institucional.

Les causes d'aquest malestar amb la política són diverses. En primer lloc, la pèrdua de legitimitat de la nostra democràcia representativa a causa de la conjunció de factors com la corrupció rampant, la falta de democràcia interna dels partits, el domini que sobre el poder polític exerceixen les estructures dels partits i l'alta administració, així com les dificultats que tenen els ciutadans per incorporar les seves preferències en

els processos d'elecció i en la formació de les polítiques públiques. En segon lloc, l'erosió creixent de l'Estat com a sistema jurídic, en la mesura en què massa lleis, normes i sentències no es compleixen, i que s'utilitza la justícia per dilucidar conflictes de naturalesa política. I, en tercer lloc, pel qüestionament de l'estructura territorial de l'Estat. És a dir, del repartiment territorial del poder polític i els seus mecanismes de finançament. **Mentre no s'afronti aquesta crisi de legitimitat de la política no tindrem una sortida definitiva de la crisi econòmica.**

L'Estat de les Autonomies: el problema català i el problema espanyol

El mal anomenat "problema català" és un aspecte concret de la crisi de l'Estat a la qual s'acaba de fer referència i, més en particular, de la crisi de la seva estructura territorial. **És erroni presentar-ho com un "problema català", quan és el "problema espanyol" de l'estructura territorial de l'Estat**, que després de gairebé quatre dècades exigeix una revisió.

La necessitat d'aquesta revisió no és en benefici de Catalunya, sinó del conjunt de les Comunitats Autònomes, incloses les de règim Foral i de la pròpia Administració Central. Aquesta necessitat no ve del fet que el model territorial de l'Estat de la Constitució de 1978 hagi fracassat. Ans el contrari, és el seu propi èxit, en el sentit de la seva consolidació, el que ara demanda escriure, per dir-ho així, el seu manual de funcionament definitiu.

Aquest problema no és, per tant, conjuntural. És un problema sorgit de certs trets del disseny inicial que han anat fent-se crònics i arribant a un punt crític. **De no afrontar-se degudament, el seu enquistament -a causa de l'absència de diàleg i de la impossibilitat de resolució unilateral des d'ambdues parts- provocarà frustració per tots i danys sostinguts.**

Només hi ha una sortida: assumir el problema amb aquest esperit de concòrdia, voluntat de pacte i predisposició transaccional. El principi democràtic, que està en el frontispici de la nostra Constitució, exigeix a tots els poders públics sensibilitat per percebre el canvi social i donar sortida a les aspiracions de canvi de la societat. Però, alhora, el principi de legalitat, base fonamental de l'Estat de Dret, exigeix el compliment de la llei i de les regles vigents. En el joc d'aquests dos principis és on cal buscar la solució al problema. **La ruptura unilateral de les regles constituiria un error irreparable. Però el no fer res per treure el problema de la situació d'estancament també ho seria.**

La millor mostra que el principi democràtic i el de legalitat poden conjugar-se simultàniament en el marc de les lleis i les regles constitucionals, la trobem en la recent sentència del Tribunal Constitucional, aprovada per unanimitat, assenyalant que la Constitució no s'oposa a una consulta a Catalunya si bé, si s'escau, el camí per dur-la a terme hauria de buscar-se a través dels mecanismes legals establerts i no trencant les regles constitucionals.

La transacció hauria de recaure almenys sobre tres aspectes. Primer, sobre les competències estratègiques relatives a la llengua, educació i cultura. Segon, sobre els aspectes financers, limitació de l'aportació al fons de solidaritat i agència tributària. I, tercer, sobre la consulta als ciutadans catalans sobre la seva acceptació o no del pacte aconseguit.

A més, i amb independència de l'anterior, **una reforma constitucional limitada hauria d'escometre la reforma del Senat per convertir-lo en una autèntica càmera de representació territorial**, que permeti a les Comunitats Autònomes participar d'una forma efectiva de les decisions polítiques d'abast general. En particular, mitjançant la ratificació de les lleis que els afectin directament i la de tots els nomenaments per a les altes institucions i òrgans de l'Estat.

Aquesta reforma política és avui reconeguda com a necessària, convenient i possible en molts amplis sectors de la societat espanyola, i té també suports en els dos grans partits estatals. Aquesta predisposició al canvi pot veure's com una altra mostra de la maduresa de la nostra democràcia. És responsabilitat dels partits i dels seus líders donar mostres de l'habilitat necessària per arribar a aquests acords. El moment per a la transacció i l'acord hauria de ser la propera legislatura.

DAVANT LA NOVA LEGISLATURA

La propera legislatura ha de ser la de les reformes polítiques. Com ja hem assenyalat, si Espanya encerta a resoldre la dimensió política de la sortida a la crisi, l'economia espanyola serà una de les més dinàmiques de la Unió Europea i el país en el seu conjunt podrà obrir un nou cicle llarg de creixement i de progrés social.

Estem convençuts que una dinàmica de canvis com la que hem apuntat en aquesta *Opinió* conduiria a una societat millor, i també -i potser per damunt de tot- a una millora pel que fa a la vida material de tots els ciutadans i al funcionament de l'economia.

En la societat espanyola existeix un ampli suport a les reformes polítiques que cal dur a terme per obrir un temps nou. D'això en són mostra les nombroses associacions cíviques i cercles d'opinió que s'estan creant a tota Espanya per debatre i donar suport a aquestes reformes. Pensem que són una mostra de la vitalitat i capacitat de la societat civil per pensar el futur. Als partits polítics i, especialment als seus líders, els correspon demostrar la seva habilitat per assolir acords que els facin possible.

maig de 2015